

EXPLORĂRI ALE RESURSELOR DOCUMENTARE VIENEZE (2012)

Ca urmare a amabilei invitații adresate de directorul Secției de Preistorie a Muzeului de Istorie Naturală (Naturhistorisches Museum), dr. Anton Kern, coordonator al săpăturilor arheologice din ultimii ani în celebra așezare de la Hallstatt, am beneficiat de un stagiu de documentare în capitala Austriei în perioada 6 august – 3 septembrie 2012. Cele patru săptămâni petrecute în metropola vieneză au fost folosite atât pentru investigarea problemelor legate de contactele dintre regiunile de la Dunărea de Jos și cele de pe cursul mijlociu al marelui fluviu, cât și pentru completarea informațiilor referitoare la perioada migrațiilor târzii și la Evul Mediu incipient, în mai multe muzee și biblioteci. Dat fiind circumstanțele prezenței la Viena, o bună parte a timpului alocat cercetărilor s-a derulat în incinta de la Naturhistorisches Museum.

Inaugurat festiv într-un impozant edificiu la 10 august 1889, în prezența împăratului Franz Joseph I (1848–1916), Muzeul Curții Imperiale de Istorie Naturală, redenumit după abdicarea Habsburgilor Muzeul de Istorie Naturală (Naturhistorisches Museum), adăpostește o colecție de o opulență și varietate excepțională, însumând în prezent peste 20 de milioane de piese. În chip firesc, colectarea lor a necesitat timp îndelungat, pasiune și competență. Un nucleu important al muzeului provine din colecția adunată de arhiducele Ferdinand von Tirol (1529–1595) în castelul Ambras de lângă Innsbruck, constând în special din minerale. O atracție deosebită pentru domeniul științelor naturii a manifestat împăratul Franz Stephan (1708–1765), soțul Mariei Theresia, care, cumulând și demnitatea de mare duce al Toscanei, s-a apropiat de învățatul florentin Giovanni de Baillou (cunoscut și cu numele de Johann Ritter von Baillou) (1679–1758), posesorul unei vaste colecții – cea mai mare din vremea sa – de roci, corali, moluște și melci. În anul 1748 împăratul l-a determinat să-și vândă colecția, pe care a instalat-o într-un pavilion de la Curtea vieneză, numindu-l pe proprietarul inițial drept director al ei. Pe de altă parte, Franz Stephan s-a implicat în experimente fizice și a inițiat expediții de anvergură pentru colectarea de minerale, animale și plante din regiuni îndepărtate. Soția sa, Maria Theresia (1717–1780), s-a interesat, de asemenea, de științele naturii și a sprijinit prospectările mineralogice pe întinsul Imperiului ei, din rațiunea pragmatică de a depista zăcămintele de fier, cărbune, argint și aur, utile economiei și trezoreriei statului. În ultimii săi ani de domnie, ea a schimbat caracterul privat al colecției defunctului Franz Stephan, transferând-o într-o clădire ridicată la Hofburg, deschisă marelui public de două ori pe săptămână, astfel luând naștere cel dintâi muzeu de pe teritoriul Austriei. Acesta și-a sporit masiv patrimoniul de-a lungul secolului al XIX-lea prin recuperările de obiecte de pe cuprinsul Monarhiei habsburgice și prin cele colectate în decursul expedițiilor organizate în toate continentele lumii.

Necesitatea unui spațiu expozițional adecvat a impus ridicarea unei clădiri corespunzătoare, a cărei concepere a fost încredințată de împăratul Franz Joseph I arhitecților Gottfried Semper (1803–1879) – binecunoscut și prin coordonarea lucrărilor de la opera din Dresda, inaugurată în 1841 și reconstruită integral în 1871–1878, care îi poartă numele – și Carl von Hasenauer (1833–1894). Împăratul și-a dorit un edificiu impunător care să evidențieze măreția Monarhiei, aflată în apogeul existenței sale, și care să nu fie mai prejos de muzeele din principalele capitale europene. Construcția sa a durat din 1871 până în 1881 (finisările interioare au fost terminate în 1884) și a implicat investiții financiare extrem de generoase, pentru realizarea la un standard artistic elevat a grupurilor statuare și a ansamblurilor picturale, ce împodobesc armonios întregul lăcaș, prevăzut cu pardoseală placată cu marmură de Carrara și cu pereții exteriori și interiori din roci masive locale sau aduse din Belgia.

Încă înainte de deschiderea sa oficială, muzeului i s-a configurat un nou statut organizatoric, stabilit, din dispoziția împăratului Franz Joseph I, de către cel dintâi intendent al instituției, geologul Ferdinand von Hochstetter. În conformitate cu decizia sa, Naturhistorisches Museum a fost prevăzut în 1876 cu cinci secții: Mineralogie-Petrografie, Geologie-Paleontologie, Zoologie, Botanică și Antropologie-Etnografie. Începând din 1886, muzeul a dispus de un periodic propriu: *Annalen des k.k. Naturhistorischen Hofmuseum*, denumit din 1919 *Annalen des Naturhistorischen Museum in Wien*.

La scurt timp după încheierea Primului Război Mondial, soldată cu prăbușirea Imperiului Austro-Ungar, a avut loc o reorganizare a muzeului, care dobânda șapte secții. Primele patru dintre acestea orânduite în 1876 au rămas nestructurate, pe când cea de-a cincea a fost împărțită în trei secții: de Preistorie, Etnografie și Antropologie. În 1972, Secția de Zoologie, mult extinsă prin diferite achiziții, s-a separat, la rândul ei, în trei alte secții, aferente Vertebratelor, Insectelor și Nevertebratelor, în vreme ce Etnografia a fost desființată, întrucât în Neue Burg se crease un așezământ special pentru acest domeniu: Museum für Völkerkunde. Cu toate măsurile speciale de protejare a valorilor deținute, bombardamentele din vremea celui de-al Doilea Război Mondial au produs daune însemnate, la care au devenit ulterior părtașe și trupele sovietice de ocupație, implicate în distrugeri și delapidări (cf. O. Pesta, *Fünfzig Jahre Naturhistorisches Museum Wien*, în *Annalen des Naturhistorischen Museums in Wien* (în continuare se va abrevia ANMW), 50, 1939, p. VII–XXIII; H. Michel, K. Holdhans, R. Routil, K. Krenn, F. Trauth, O. Kühn, *Das Naturhistorische Museum im Krieg*, în ANMW, 56, 1948, p. 1–17; C. Blaha, J. Jungwirth și K. Kromer, *Geschichte der Anthropologischen und der Prähistorischen Abteilung des Naturhistorischen Museums in Wien*, în ANMW, 69, 1965, p. 451–461; G. Hamann și colab., *Das Naturhistorische Museum in Wien. Die Geschichte der Wiener naturhistorischen Sammlungen bis zum Ende der Monarchie*, Viena, 1976; M. Fischer, I. Moschner și R. Schönmann, *Das Naturhistorische Museum in Wien und seine Geschichte*, în ANMW, 80, 1976, p. 1–24; A. Heinrich, *Vom Museum der Anthropologischen Gesellschaft in Wien zur Prähistorischen Sammlung im k.k. Naturhistorischen Hofmuseum (1870–1876–1889–1895)*, în *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien* (în continuare se va abrevia MAGW), CXXV–CXXVI, 1995/96, p. 11–42; S. Jovanović-Kruspel, *Das Naturhistorische Museum Wien. Ein Führer durch die Schausammlungen*, Viena, 2010, p. 86–105).

La dinamizarea și profesionalizarea cercetărilor arheologice din Imperiul habsburgic un aport important l-a deținut Societatea Antropologică (Anthropologische Gesellschaft), constituită la Viena la începutul anului 1870, care a evoluat din *Versammlungen der Deutschen Naturforscher und Ärzte*, întemeiată în 1822 de savanți ce activau în întreg spațiul lingvistic german. Chiar în anul fondării, Anthropologische Gesellschaft și-a creat un muzeu propriu cu o bogată colecție de piese preistorice. Dificultățile de ordin administrativ au obligat Societatea în 1877 să-și transfere colecția la Kaiserlich-königliches Naturhistorisches Hofmuseum (cf. K. R. Wernhart, *125 Jahre Anthropologische Gesellschaft in Wien. Reflexionen über politische und ideengeschichtliche Strukturen*, în MAGW, CXXV–CXXVI, 1995/96, p. 1–9; A. Heinrich, *op. cit.*, p. 11–42, eadem, *Sammlungsleiter und Direktoren: von der Anthropologisch-ethnographischen Abtheilung zur Prähistorischen Abteilung des Naturhistorischen Museums Wien (1876–2000)*, în MAGW, 139, 2009, p. 51–61). În schimb, ea nu a renunțat la editarea periodicului *Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien*, al cărui prim număr a apărut în 1871, sub coordonarea lui Franz Ritter von Hauer, Carl Langer, Friedrich Müller, Edm. Reitlinger și S. Wahrmann. Revista continua la alți parametri publicația *Beiträge zu einer Cronik der archäologischen Funde in der österreichischen Monarchie*, cu periodicitate de apariție neregulată, redactată de custodele de la Kaiserlich-königliches Münz- und Antiken-Cabinet. Periodicul societății și-a propus scopuri ambițioase, vizând prospectările din domeniul arheologiei și antropologiei atât din întregul teritoriu al Monarhiei austro-ungare, cât și din alte meridiane ale lumii. În acel moment acesta se număra printre cele mai profesioniste publicații cu profilul respectiv din Europa.

În paginile sale au fost inserate de-a lungul anilor și numeroase descoperiri provenind din teritoriile românești incluse înainte de Primul Război Mondial în Imperiul Habsburgic. Toate informațiile privitoare la vestigiile arheologice și la monumentele ecleziastice medievale din Bucovina au fost reproduse, la inițiativa arhitectului și arheologului Carl A. Romstorfer, în anuarul Muzeului din Cernăuți *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums*, al cărui prim număr a văzut lumina tiparului în anul 1893.

Colecția de Preistorie din cadrul Naturhistorisches Museum a preluat exponatele din fostul Münz- und Antiken-Cabinet (între care și piesele de la Hallstatt) și de la Anthropologische Gesellschaft, la care s-au adăugat și continuă să se adauge obiectele provenind din săpăturile efectuate de propriii colaboratori. Numai o redusă parte dintre acestea și-au putut găsi loc în spațiul expozițional destinat marelui public, restul fiind păstrate în depozit. Expoziția permanentă a Secției de Preistorie poartă amprenta desuetă a concepțiilor muzeistice de la sfârșitul secolului al XIX-lea, piesele fiind dispuse nespațiat în vitrine din lemn și sticlă, însoțite de explicații lapidare. Spectrul cronologic reflectat în muzeu este aferent prioritar pre- și protoistoriei, obiectele provenind în cea mai mare parte din teritoriul fostei monarhii habsburgice. Paleoliticul, neoliticul, epoca bronzului și cea a fierului sunt bine reprezentate prin obiecte din piatră, metal și os de reală valoare, în vreme ce perioada marilor migrații nu beneficiază decât de puține descoperiri arheologice.

Piesa cea mai celebră din Secția de Preistorie este indubitabil așa-numita Venus din Willendorf, o statueta din calcar de 11 cm înălțime, inițial pictată cu culoare roșie, având o vechime de circa 25 000 de ani, o

capodoperă a artei paleolitice din perioada Gravettiană. Aceasta a fost descoperită la 7 august 1908, în urma săpăturilor întreprinse sub conducerea lui Josef Szombathy (1853–1943), pe atunci șef al Colecției de Antropologie-Preistorie de la Kaiserlich-königliches Naturhistorisches Hofmuseum din Viena (cf. W. Antl-Weiser, *Die Frau von W. Die Venus von Willendorf, ihre Zeit und die Geschichte(n) um ihre Auffindung*, Viena, 2008; L. Lammerhuber, W. Antl-Weiser, A. Kern, *Venus*, Viena, 2008). O altă statueta remarcabilă aflată în colecția muzeului încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, cu notorietate în cercul specialiștilor, este idolul feminin de lut ars, redat în poziție șezândă, provenind de la Pazardžik, localitate situată la câțiva kilometri vest de Plovdiv.

Un ansamblu de descoperiri excepționale păstrat la Secția de Preistorie provine de la Hallstatt, al cărui nume a fost conferit Primei epoci a fierului, dat fiind relevanța specială a cercetărilor arheologice întreprinse aici încă de la mijlocul secolului al XIX-lea. Inițiativa de a-și asuma efectuarea de săpături sistematice în necropola de la Hallstatt a aparținut inginerului de mine Johann Georg Ramsauer (1795–1874), care, între 1846 și 1863, a decapat 980 de morminte. Cu toate că nu avea pregătire de specialitate într-un domeniu care atunci nu depășise încă etapa amatorismului și se afla în căutarea metodologiilor proprii de cercetare, acesta a întocmit rapoarte și planuri destul de detaliate asupra complexelor funerare depistate, depuse, împreună cu tot materialul recuperat, la Kaiserlich-königliches Münz- und Antiken-Cabinet din capitala Imperiului. Valoarea și bogăția vestigiilor descoperite a reprezentat un imbold pentru continuarea săpăturilor și în anii următori de către Gustav Schubert și Eduard von Sacken (1864), Bartholomeus Hutter (1868–1874), Gustav Schubert și Josef Stapf (1871–1876), Josef Stapf și Ferdinand von Hochstetter (1877–1878), Franz von Hauer, Josef Szombathy și Bartholomeus Hutter (1886), Asociația Muzeului din Hallstatt (1884–1899), Marie de Windischgrätz, ducesă de Mecklenburg (1907), Josef Bayer (1928), Friedrich Morton (1937–1938). O primă valorificare extensivă a rezultatelor primelor săpături din necropola hallstattiană se datorează lui Ed. Freih. v. Sacken: *Das Gräberfeld von Hallstatt in Oberösterreich und dessen Alterthümer* (Viena, 1868), monografie care a atras atenția lumii savante de pretutindeni. Aceasta explică și faptul că arheologul suedez Hans Hildebrand (1842–1913) a introdus noțiunea de „cultură Hallstatt” pentru Prima epocă a fierului, acceptată ulterior de toți preistoricienii.

Necesitatea de a supraveghea lucrările de construcție a unui canal din localitatea Hallstatt în 1993–1994 a impulsat conducerea Secției de Preistorie de la Naturhistorisches Museum de a-și asuma reluarea sistematică a cercetărilor din necropolă. Directorii Secției, mai întâi Karl Kromer și Fritz Eckart Barth, iar apoi succesorul lor, Anton Kern, s-au implicat în mod nemijlocit în onoranta misiune de a continua săpăturile în una din cele mai celebre stațiuni arheologice din lume. Începând din 1846 și până în prezent au fost dezvelite peste 1500 de morminte de inhumăție și incinerație, dar se estimează că necropola ar cuprinde în jur de 5000–6000 de înmormântări, astfel că și generațiile următoare vor avea ocazia să-și dovedească abilitățile profesionale în cadrul cercetărilor din obiectivul arheologic din Austria Superioară.

În ultimele decenii săpăturile de la Hallstatt s-au concentrat nu numai asupra necropolei, ci au vizat în mod special și salinele din imediata sa apropiere. Exploatarea intensivă a sării și comercializarea ei au adus prosperitate comunităților locale și explică în mare parte bogăția și diversitatea inventarului funerar surprins în cadrul necropolei. Echipele de arheologi de la Naturhistorisches Museum – Anton Kern, Hans Reschreiter, Kerstin Kowarik etc. – au avut în mod permanent alături de ei specialiști din alte domenii, care le-au furnizat analize complexe metalografice, antropologice, dendrocronologice, paleofaunistice, geologice, chimice, ADN etc. Arheologia experimentală și paleoetnografia s-au bucurat, de asemenea, de atenția colectivelor de cercetare. Astfel, prin profilul său multidisciplinar, șantierul de la Hallstatt tinde să devină un vector pentru arheologia europeană și din punct de vedere al atributelor metodologice și tehnologice (cf. K. Kromer, *Das Gräberfeld von Hallstatt*, Firenze, 1959; idem, *Hallstatt. Die Salzhandelsmetropole des ersten Jahrtausends vor Christus in den Alpen*, Viena, 1963; F. E. Barth, *Zu den Tragsäcken aus dem Salzbergwerk Hallstatt*, în *Archaeologia Austriaca*, 76, 1993, p. 121–127; H. J. Urstöger, *Hallstatt-Chronik. Vom Beginn der Besiedlung bis zum Jahre 1994*, Hallstatt, 1994, p. 9–220; A. Kern, *Neue Ausgrabungen aus dem Salzberg in Hallstatt*, în *Archäologie Österreichs*, 8, 1997, *Sonderheft*, p. 58–65; F. E. Barth și W. Lobisser, *Das EU-Projekt Archaeolive und das archäologische Erbe von Hallstatt*, Viena, 2002; *Salz-Reich. 7000 Jahre Hallstatt*, ed. A. Kern, K. Kowarik, A. W. Rausch, H. Reschreiter, Viena, 2008 [cf. recenzie pe care am făcut-o volumului în *Arheologia Moldovei*, XXXIII, 2010, p. 344–346] [Volumul a beneficiat și de o traducere engleză, datorată lui J. Thommes și T. Taylor: *Kingdom of Salt. 7000 years of Hallstatt*, Viena, 2009]; J. Unterberger, *Salz- und Solebergbau in Hallstatt. Grundlagen und Überlegungen zum prähistorischen und historischen Bergbau*, în *MAGW*, 139, 2009, p. 87–100; D. Pany-Kucera, H. Reschreiter și A. Kern, *Auf den Kopf gestellt? – Überlegungen zu Kinderarbeit und Transport im prähistorischen Salzbergwerk Hallstatt*, în *MAGW*, 140, 2010, p. 39–68).

Prezența la Secția de Preistorie de la Naturhistorisches Museum a fost folosită nu numai pentru vizitarea spațiului expozițional și a lucra în admirabila sa bibliotecă, ci și pentru a purta discuții pe teme profesionale cu angajații săi: dr. Anton Kern, dr. Walpurga Antl-Weiser, drd. Gergana Kleinecke și drd. Hans Reschreiter.

Totodată, în decursul sejurului vienez am vizitat numeroase muzee și colecții de istorie, etnografie și artă (Kunsthistorisches Museum, Museum für Völkerkunde, Österreichisches Museum für Volkskunde, Hofjagd- und Rüstkammer, Sammlung alter Musikinstrumente, Ephesos Museum, Albertina, Judisches Museum, Leopold Museum, Ludwig Museum, Gämdegalerie der Akademie der Bildenen Künste, Museo Borromeo de la Karlskirche, Secession, Papyrusmuseum, Historisches Museum der Stadt Wien, Römermuseum), precum și câteva lăcașe de cult din Evul Mediu și din epoca modernă (Domul Sf. Ștefan, bisericile Sf. Michael, Sf. Maria am Gestade, Sf. Ruprecht, Sf. Karl, bisericile minoriților, dominicanilor, augustinilor, maltezilor etc.).

Desigur nu întâmplător, cel mai mare interes l-am manifestat pentru Kunsthistorisches Museum, cu toate că de-a lungul anilor îi mai trecusem pragul de zeci de ori. Contemplarea valorilor sale de neprețuit, de artă egipteană, orientală, greco-romană, medievală, de capodopere ale picturii clasice datorate lui Dürer, Cranach, Bruegel cel Bătrân, Holbein, Rembrandt, Rubens, Van Dyck, Rafael, Tizian, Caravaggio, Veronese, Velasquez etc., de numismatică, orfevrărie, tapiserie etc., constituie o aleeasă voluptate spirituală, astfel că nu este de mirare că beneficiază de cel mai mare număr de vizitatori dintre toate muzeele de pe teritoriul Austriei, depășind cu mult cifra de un milion anual. Clădirea sa este o construcție simetrică cu aceea care adăpostește Naturhistorisches Museum, de care este despărțită de un parc cochet, în mijlocul căruia tronează monumentul având-o în plan central pe împărăteasa Maria Theresia, flancată la un registru inferior de miniștrii și generalii săi cei mai prestigioși.

Decizia ridicării celor două edificii gemene a fost luată de Franz Joseph I în 1858, dar pentru ca proiectul să se materializeze au fost necesare peste două decenii. După dezbateri îndelungate ale arhitecților vienezi, Curtea a decis să acorde preferință planurilor prezentate de Gottfried Semper și Carl von Hasenauer, promotori ai stilului neo-renascentist italian. Clădirea destinată pentru Kunsthistorisches Museum a fost inaugurată oficial la 17 octombrie 1891 sub auspiciile împăratului. Printre piesele cele mai valoroase din colecțiile sale se numără celebrul tezaur de obiecte de aur descoperit în 1799 la Sânnicolau Mare (actualul jud. Timiș), conținând 23 de recipiente, însumând circa zece kg de metal prețios, de la sfârșitul mileniului I al erei creștine, a cărui datare exactă și atribuire continuă să rămână o temă controversată printre specialiști (cf. J. Hampel, *Der Goldfund von Nagy-Szent-Miklós, sogenannter „Schatz des Attila”*, Budapesta, 1886; J. Strzygowski, *Altai-Iran und Völkerwanderung. Ziergeschichtliche Untersuchungen über den Eintritt der Wander- und Nordvölker in die Treibhäuser geistigen Lebens*, Leipzig, 1917; *The Gold of the Avars. The Nagyszentmiklós treasure*, gen. ed. T. Kovács, ed. É. Garam, Budapesta, 2002 [K. Gschwantler, P. Prohászka, C. Bálint, É. Garam, T. Vida, A. Róna-Tas, F. Daim – P. Stadler, E. Marosi]; C. Bálint, *A nagyszentmiklósi kincs. Régészeti tanulmányok*, Budapesta, 2004).

Când Nicolae Filimon a vizitat Viena în 1858, cea mai mare parte a galeriei de pictură imperială se afla expusă la Palatul Belvedere, pânzele marilor maestri prilejuindu-i diverse aprecieri artistice, astăzi emanând un aer vetust, dar lăudabile pentru vocația culturală a intelectualității românești din epoca pașoptistă. Descinzând în metropola habsburgică, prozatorul muntean s-a lansat în panseuri inoculate de efuziuni sentimentale asupra valențelor călătoriilor, pe care nu avem motive să i le emendăm: „Cât de fericit este omul în călătorie, mai cu seamă când are cu sine bani de ajuns și nu-l turmentează vreo suvenir din patria sa sau vreo pasiune de inimă!... El aleargă din loc în loc întocmai ca albina din floare în floare și culege în liniște sucule cel dulce al călătoriei. Călătoria, după părerea mea, este cea mai bună medicină în contra urâtului.” (cf. N. M. Filimon, *Excursiuni în Germania Meridională. Memorii artistice, istorice și critice (1858)*, în idem, *Opere*, II, ed. G. Baiculescu, București, 1965, p. 57).

Cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la nașterea lui Gustav Klimt (1862–1918) – un Mozart al picturii vieneze – deasupra scârilor monumentale de la intrarea principală de la Kunsthistorisches Museum s-a amenajat o schelă de unde se pot contempla de aproape admirabilele tablouri parietale aparținând maestrului, dispuse între coloanele și arcadele edificiului. De altfel, sărbătorirea ilustrului artist s-a bucurat de o prezentare mediatică de excepție, ilustrativă în acest sens fiind expoziția „Klimt-Persönlich”, organizată în incinta de la Leopold Museum, precum și expoziția temporară de la Historisches Museum der Stadt Wien.

În cadrul abundențelor dezvoltări biografice asupra sa nu a fost reținut aportul lui din tinerețe la decorarea palatului Peș, la care a lucrat – în 1883–1886 – împreună cu Ernst Klimt și Franz Matsch, reuniți la Künstler-Compagnie. Considerăm că autoritățile culturale românești s-ar dovedi extrem de inspirate dacă ar populariza intensiv aspectul respectiv din creația unui mântuitor al penelului a cărui glorie postumă este în continuă propulsare.

O atracție deosebită pentru arheologi, lingviști și istoricii de artă îl reprezintă Papyrusmuseum, aflat în incinta de la Österreichische Nationalbibliothek. Colecția și-a început asamblarea în urma descoperirii în

1877–1880 de către o familie de țărani egipteni din Fayum a numeroase fragmente de papirus, care, prin intermedierea negustorului de covoare Theodor Graf, au putut fi consultate de un expert de talia lui Josef von Karabacek, profesor de limbi orientale la Universitatea din Viena, ajungând ulterior în posesia arhiducelui Rainer Ferdinand de Austria, acesta dăruindu-le în 1899 împăratului Franz Joseph I. În Papyrusmuseum sunt expuse doar circa 2000 de piese din cele 180 000 aflate în colecția sa, care cuprinde texte hieroglifice, copte, grecești, latine, ebraice, aramaice, siriace, arabe etc., redată pe papirus, pergament, lemn, metal și os, precum și țesături și câteva portrete pictate pe lemn, aplicate pe mumii descoperite în Egipt și datând din secolele I–III d.Hr.

Ephesos Museum are drept nucleu piesele provenind din săpăturile arheologilor austrieci începute în 1895 și din donațiile sultanului turc Abdülhamid II către Franz Joseph I. După ce autoritățile otomane au adoptat în 1907 legislația privind interzicerea înstrăinării vestigiilor culturale în afara hotarelor Imperiului, aducerea de noi obiecte de la Efes nu a mai fost posibilă, cu toată implicarea majoră a arheologilor din Austria la cercetarea și restaurarea ansamblului urban din efervescentul centru greco-roman de pe coastele anatoliene.

Panorama muzeală vieneză s-a îmbogățit relativ recent, mai exact în toamna anului 2010, cu o nouă galerie de pictură dintr-o incintă restaurată de la Akademie der Bildenen Künste, care conține pânze numeroase de Lukas Cranach, Rubens, Guardi și Jakob van Ruisdael și câteva unicate ieșite din penelul lui Jeronimus Bosch, Tizian, Rembrandt și Murillo. Galeria aparținuse contelui Lamberg-Sprinzenstein, care în 1822 a dăruit-o Academiei, astfel punându-se bazele celui dintâi muzeu public de artă din Viena. Pe lângă creațiile de valoare perenă ale măștrilor occidentali, disipate în diverse muzee din capitala Imperiului, mi-a făcut plăcere să admir o mlădioasă variantă din bronz din *Pasărea măiastră* a lui Constantin Brâncuși, datând din anul 1926, expusă în galeriile de la Albertina.

O mare parte a timpului destinat documentării l-am petrecut la Österreichische Nationalbibliothek din Neue Hofburg, care a preluat bogatele fonduri de manuscrise și de carte ale monarhilor Habsburgici, mai însemnate fiind cele colectate de ducele Albrecht III (1365–1395), de împărații Friedrich III (1452–1493) și Maximilian I (1493–1519), la care s-au adăugat cele aparținând prințului Eugen de Savoia (1663–1736). Loturile bibliografice vechi, însumând circa 200 000 volume, tipărite între 1500 și 1850, sunt depozitate într-o aripă a unei clădiri adiacente, așa-numita Prunksaal, decorată cu mult gust în stil baroc, între 1723 și 1726, din inițiativa împăratului Karl I, după planurile arhitectului Johann Bernhard Fischer von Erlach.

De asemenea, am lucrat la biblioteca de la Institut für Byzantinistik und Neogräzistik al Universității și la aceea a Secției de Cercetări de Bizantinologie (Abteilung Byzanzforschung) din subordinea Academiei Austriece de Științe, până în urmă cu câteva luni institut autonom, atașat în prezent de Institut für Mittelalterforschung, condus de acad. prof. Walter Pohl. La Secția de Cercetări de Bizantinologie am avut prilejul de a mă întreține profitabil cu câțiva cercetători reputați: prof. dr. Peter Soustal, prof. dr. Andrea Külzer, dr. Christian Gastgeber și dr. Mihailo Popović. Cu dr. Christian Gastgeber am convenit să inițiem depistarea unor posibilități de a continua colaborarea în cadrul proiectelor de cercetare internațională, de o factură apropiată de POSDRU, care să reunească tineri cercetători din România, Austria și Franța.

Timpul nu foarte generos avut la dispoziție nu mi-a permis decât o staționare scurtă la biblioteca de la Institut für Osteuropäische Geschichte din cadrul Universității, cu scopul de a consulta recente apariții editoriale referitoare la civilizația Evului Mediu din estul și sud-estul continentului. Ca și majoritatea institutelor cu profil umanistic, acesta nu se află în maiestuosul edificiu central al Altei Mater – cel inaugurat în 1884 după planurile renumitului arhitect Heinrich von Ferstel, cu fresce semnate de Gustav Klimt în Sala de festivități –, ci într-o clădire anexă a sa, o uriașă cazarmă refuncționalizată. Așa după cum este cunoscut, Universitatea vieneză a fost fondată de ducele Rudolf IV în anul 1365, fiind ca vechime al treilea așezământ de studii superioare din Europa Centrală, după cele de la Praga (1348) și Cracovia (1364). În prezent în ea își desăvârșesc studiile peste 90 000 studenți, sub îndrumarea a circa 6700 de persoane cu formație academică. La Institut für Osteuropäische Geschichte am purtat discuții științifice instructive cu directorul instituției, prof. dr. Oliver Jens Schmitt, specialist cu notabile performanțe profesionale în domeniul trecutului medieval și modern al popoarelor din sud-estul Europei, care în ultimii ani și-a asumat susținerea unor prelegeri legate de istoria românilor.

Nu în mai mică măsură față de alte ocazii, prezentul stagiu de investigații cărțurărești în ambianța științifică și culturală densă, exigentă și stimulativă a Vienei mi-a oferit posibilități de documentare din cele mai oportune. Pe de altă parte, călătoria de studii în metropola de la Dunărea Mijlocie mi-a prilejuit reiterarea constatării că, în pofida tendințelor ireversibile de modernizare și globalizare și a direcționărilor centrifuge plurifațetate de pe plan mondial, valorile culturale tradiționale locale întrunesc un respect incontornabil, ceea ce le particularizează profilul și le conservă identitatea.

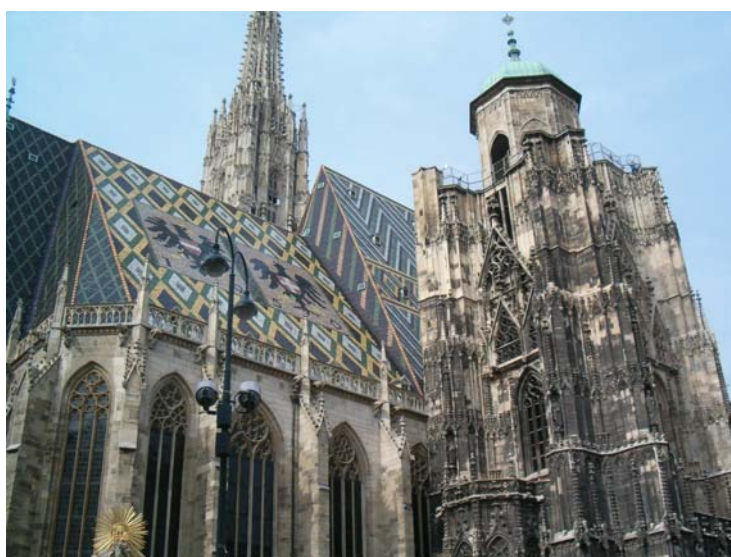
VICTOR SPINEI

1

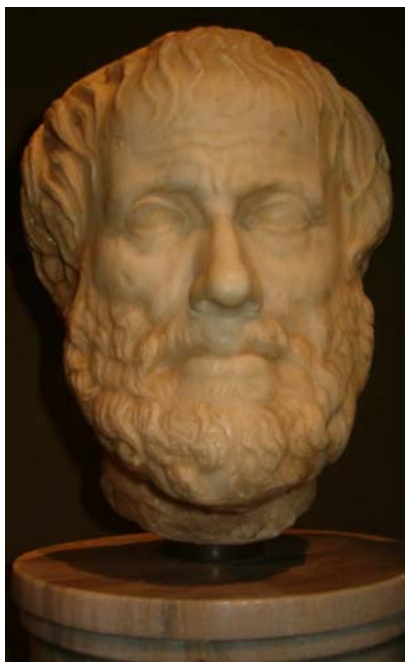

2

3

Fig. 1. Imagini din Viena. 1 – Portal din Hofburg, cu însemne heraldice dinastice, datând din 1552, din vremea domniei lui Ferdinand I, rege al Boemiei și Ungariei (1526–1568) și împărat al Sfântului Imperiu Roman (1558–1568); 2 – Fragment dintr-o frescă reprezentând Judecata de Apoi, pictată în secolul al XIV-lea, din biserica Sf. Michael; 3 – Latura nordică a Domului Sf. Ștefan, ridicat în secolul al XII-lea în stil romanic, cu consistente adaosuri gotice din secolele XIV–XV.

1

2

3

4

5

Fig. 2. Piese de referință din muzeele vieneze. 1 – Copie romană din marmură a capului lui Aristotel, de la mijlocul secolului I d.Hr., după un original grecesc; 2 – Bustul din marmură al împăratului Traian, de la începutul secolului al II-lea d.Hr., provenind de la Salona (Solin, Croația); 3 – Statuia Maicii Domnului sculptată în jurul anului 1500 în lemn de tei, din Tirol sau Stiria (Steiermark); 4 – Armura aurită de paradă, realizată în jurul anului 1570, dăruită de împăratul Maximilian II regelui Franței Henri III (1551–1589); 5 – Pasărea în spațiu (Pasărea Măiastră) a lui Constantin Brâncuși, datând din 1926, variantă din bronz a unui prototip creat în 1910 (1, 2 – Kunsthistorisches Museum; 3 – Österreichisches Museum für Volkskunde; 4 – Hofjagd- und Rüstkammer; 5 – Albertina).